

УДК 657. 422.1

**ЕКВІВАЛЕНТИ ГРОШОВИХ КОШТІВ: ПРОБЛЕМИ ВИЗНАННЯ ТА ОБЛІКУ****Ясишена В.В.**Вінницький інститут економіки  
Тернопільського національного економічного університету

*В статье раскрыта необходимость установления критериев, которые помогут выделить эквиваленты денежных средств в учетной политике предприятия. Предложено разделить понятия "точные финансовые инвестиции" и "эквиваленты денежных средств". Обоснованы внесения изменений в план счетов.*

**Ключевые слова:** эквиваленты денежных средств, финансовые инвестиции, учетная политика, Отчет о движении денежных средств, Баланс, Примечания к годовой финансовой отчетности.

*In the article we have revealed the necessity for setting of standards which will help to distinguish equivalents of monetary funds in enterprise's accounting policy. We have suggested to separate notions: current financial investments and equivalents of monetary funds. Alterations made in the chart of accounts have been substantiated.*

**Key words:** cash equivalents, financial investments, accounting policy, report on cash flow, balance sheet, notes to the annual financial statements.

**Актуальність проблеми.** Еквіваленти грошових коштів займають значне місце в обліку зарубіжних країн, а в Україні цей вид активу викликає багато спірних питань і непорозумінь, що в свою чергу спричиняє його обмежене застосування в бухгалтерській практиці. З обліку еквівалентів грошових коштів недостатня кількість вітчизняних теоретичних розробок, публікацій в економічній літературі і періодичних виданнях, що спричиняє проблеми ведення їх обліку та обережне ставлення до цього виду інвестицій. Для вітчизняних економістів ця категорія нова та потребує роз'яснень і уточнень.

**Аналіз останніх наукових досліджень.** Деякі аспекти обліку еквівалентів грошових коштів відображені в працях таких вчених, як В.В. Бабіч, Ф.Ф. Бутинець, І.А. Волкова, В.І. Лемішковський, Г.В. Нашкерська, С.В. Сагова, Р.Л. Хом'як та ін. Однак залишається багато спірних і дискусійних питань, що потребують роз'яснення і уточнення.

**Метою роботи** є висвітлення необхідності відображення еквівалентів грошових коштів в Наказі про облікову політику підприємства, розкриття критеріїв їх визнання і віднесення до фінансових інвестицій, а також уточнено їх відображення на рахунках бухгалтерського обліку.

**Викладення основного матеріалу дослідження.** До основних завдань організації і ведення бухгалтерського обліку еквівалентів грошових коштів на підприємстві слід віднести:

- відображення еквівалентів грошових коштів в Наказі про облікову політику підприємства;
- об'єктивна оцінка еквівалентів грошових коштів при надходженні, на дату балансу, при вибутті;
- правильне віднесення фінансових інвестицій до еквівалентів грошових коштів;
- своєчасне документальне оформлення операцій з еквівалентами грошових коштів;
- правильне відображення еквівалентів грошових коштів в синтетичному і аналітичному обліку;
- правильне відображення еквівалентів грошових коштів в Плані рахунків, фінансовій звітності та Примітках до неї;
- пошук можливостей раціонального вкладення вільних коштів в фінансові інвестиції.

Однією з проблем обліку еквівалентів грошових коштів є розкриття інформації про них в обліковій політиці підприємства. Опрацювання літератури, яка містить інформацію про облікову політику показало, що такий об'єкт обліку як грошові кошти та їх еквіваленти майже не враховують при формуванні Наказу про облікову політику підприємства. В табл. 1 представлено відображення еквівалентів грошових коштів як елементу облікової політики в різних літературних джерелах.

В зазначених працях [1, 3, 4, 5] відмічені методи оцінки фінансових інвестицій на дату балансу (за справедливою вартістю, за методом участі в капіталі, за собівартістю з врахуванням зменшення корисності, за амортизованою собівартістю), але конкретно не відмічено, за якими критеріями потрібно відносити інвестиції саме до еквівалентів грошових коштів.

У Листі МФУ "Про облікову політику" від 21.12.2005 № 31-34000-10-5/27793 зазначено, що в обліковій політиці підприємства має зазначатись перелік методів оцінки, обліку і процедур, щодо яких нормативно-методична база передбачає більш ніж один їх варіант. Одноваріантні методи оцінки, обліку і процедур до такого розпорядчого документу включати не доцільно, як імперативні для застосування підприємством норми.

Таблиця 1

## Відображення еквівалентів грошових коштів як елементу облікової політики

№ з/п	Літературне джерело	Елемент облікової політики (еквіваленти грошових коштів)
	1	2
1	Ф.Ф. Бутинець, Н.М. Малюга [1]	Не відмічено
2	О. Згурський [2]	Критерії віднесення високоліквідних активів до еквівалентів грошових коштів
3	В.Б. Клевець [3]	Не відмічено
4	За редакцією В.С. Леня [4]	Не відмічено
5	Г.П. Журавель, В.Б. Клевець, П.Я. Хомин [5]	Не відмічено

Але незважаючи на це, виникає необхідність віднесення до складу облікової політики статті, які допоможуть розв'язати і врегулювати вузькі питання обліку еквівалентів грошових коштів, які майже не висвітлюються в нормативних актах, спеціальній літературі, в Наказах про облікову політику підприємств і ускладнюють облік цієї економічної категорії.

До елементів облікової політики слід включити критерії розмежування і визнання фінансових інвестицій при віднесенні їх до еквівалентів грошових коштів або до складу поточних фінансових інвестицій. Також, необхідно зазначити строк погашення фінансових інвестицій цієї категорії, мету придбання, скласти форми додаткових відомостей для відображення аналітичного обліку еквівалентів грошових коштів, які будуть містити: номер, серію документу; дати емісії, придбання, погашення; вартість цінного паперу, суму процентів та іншу інформацію.

Згідно п. 4 П(С)БО 2 "Баланс" і п. 4 П(С)БО 4 "Звіт про рух грошових коштів" еквіваленти грошових коштів – короткострокові високоліквідні фінансові інвестиції, які вільно конвертуються в певні суми грошових коштів та характеризуються незначним ризиком зміни вартості.

Як видно з визначення, фінансова інвестиція, щоб кваліфікуватися як еквівалент грошових коштів, має бути такою, що легко конвертується в певну суму грошових коштів, і піддаватися незначному ризику зміни вартості. Отже, така інвестиція може розцінюватися еквівалентом грошових коштів, тільки коли вона має короткий строк її погашення. Прикладом еквівалентів грошових коштів можуть бути такі високоліквідні цінні папери, як депозитні сертифікати, облігації, акції та інші.

Одним з центральних питань обліку еквівалентів грошових коштів є критерії віднесення фінансових інвестицій до цієї категорії. Критерії віднесення високоліквідних активів до еквівалентів грошових коштів вищезгаданими стандартами не регламентовано, тому підприємству самостійно слід уточнювати граничний термін погашення інвестицій цього виду. На відміну від П(С)БО 2 і П(С)БО 4, в МСБО 7 "Звіти про рух грошових коштів" та SFAS 95 "Звіт про рух грошових коштів" зазначений термін погашення еквівалентів грошових коштів до трьох місяців.

Еквіваленти грошових коштів повинні відповідати таким критеріям (вимогам):

- здійснюватись з метою отримання прибутку;
- короткий строк погашення (3 місяці або менше);
- відповідати вимогам високоліквідного активу (швидко перетворюватись на гроші);
- мати незначний (мінімальний) ризик зміни вартості.

Однією з проблем обліку еквівалентів грошових коштів є те, що в рамках невизначеності теоретичних і практичних основ цієї категорії в обліку її відображають як поточну фінансову інвестицію. В табл. 2 відображено, що переважна більшість науковців відносять їх до складу поточних фінансових інвестицій.

З табл. 2 видно, що в економічній літературі існують розбіжності віднесення еквівалентів грошових коштів до складу поточних фінансових інвестицій або відображення їх окремо. Однією з причин цієї розбіжності можна визнати відсутність критеріїв чіткого поділу інвестицій на довгострокові, поточні та еквіваленти грошових коштів визначених законодавчими документами, але таке розмежування інвестицій на сьогодні суттєве, тому що вони по-різному відображаються в обліку й звітності. Традиційно використовуваний формальний критерій поділу фінансових інвестицій на довгострокові і поточні, у вигляді періоду в 12 місяців, що викривляє підхід до визначення місця, яке займають еквіваленти грошових коштів в класифікації інвестицій.

Таблиця 2

**Види відображення в економічній літературі еквівалентів грошових коштів  
у складі фінансових інвестицій**

1. Джерела, в яких еквіваленти грошових коштів відносять до складу поточних фінансових інвестицій	2. Джерела, в яких фінансові інвестиції поділяють на довгострокові, поточні і еквіваленти грошових коштів
1	2
В.В. Бабіч, С.В. Сагова [1, с. 52] За ред. проф. Ф.Ф. Бутинця [17, с. 415]	М. Корягін, О. Височан [12, с. 27–34] Ларсон Керміт Д., Уайльд Джон Дж., Чіаппетта Барбара [14, с. 676]
І.А. Волкова [6, с. 51] За ред. Ю.А. Вериги [4, с. 266]	За ред. Р.Л. Хом'яка, В.І. Лемішовського [5, с. 266] -
Г. Уманців, О. Лисенко [7, с. 18–21]	-
О.І. Кобилянська [11, с. 33]	-
За ред. А.М. Коваленко [3, с. 356]	-
Р.М. Косміна [13, с. 217]	-
Г.В. Нашкерська [15, с. 64]	

Інформація про утримання еквівалентів грошових коштів відображається на субрахунку 351 "Еквіваленти грошових коштів", Балансі, Звіті про рух грошових коштів та в Примітках до річної фінансової звітності. В Примітках до річної фінансової звітності відображено склад найліквідніших активів підприємства на кінець року, а саме: грошові кошти в касі, на поточному рахунку в банку, на інших рахунках в банку, грошові кошти в дорозі, еквіваленти грошових коштів.

В результаті відсутності чітких критеріїв поділу інвестицій на поточні і еквіваленти грошових коштів деякі підприємства відображають їх на рахунку 352 "Інші поточні фінансові інвестиції", що призводить до недостовірного відображення їх в обліку та викривлення фінансової звітності.

Взагалі, на підприємствах України спрямування коштів в високоліквідні інвестиції з малим строком погашення майже не здійснюється по причинах недостатнього розвитку фондового ринку, недосконалого розвитку законодавства в цій сфері, недостатньої проінформованості з цього питання.

<b>План рахунків</b> Поточні фінансові інвестиції 35 "Поточні фінансові інвестиції" Субрахунок 351 Субрахунок 352	<b>Баланс</b> Розділ II Оборотні активи Поточні фінансові інвестиції код рядка 220 Субрахунок 352	<b>Звіт про рух грошових коштів</b> Розділ II Рух коштів у результаті інвест. діяльності Реалізація фінансових інвестицій (код рядка 180) Зміни за статтями Балансу 040, 045, 220 Придбання фінансових інвестицій (код рядка 240) Зміни за статтями Балансу 040, 045, 220	<b>Примітки до річної фінансової звітності</b> Розділ IV Фінансові інвестиції Поточні фінансові інвестиції Рядок 240 по графі 5 дорівнює рядку 220 Балансу на кінець року.
Грошові кошти 30 "Каса" Субрахунки 301, 302 31 "Рахунки в банках" Субрахунки 311, 312, 313, 314 33 "Інші кошти" Субрахунки 331, 332, 333, 334	Грошові кошти та їх еквіваленти в національній валюті код рядка 230 Субрахунки 301, 311, 313, 333, 351 В іноземній валюті код рядка 240 Субрахунки 302, 312, 314, 334	Розділ III Рух коштів у результаті фінансової діяльності Залишок коштів на початок року код рядка 420 Рядки Балансу 230 та 240	Розділ VI "Грошові кошти" Рядок 690 повинен співпадати з сумою по рядках 230, 240 Балансу на кінець року, а також рядку 430 форми 3 по графі 3

**Рис. 1. Діюча система рахунків з обліку грошових коштів та їх еквівалентів, поточних фінансових інвестицій, їх відображення в фінансовій звітності**

Згідно п. 33 П(С)БО 2 "Баланс" поточні фінансові інвестиції відображаються в рядку 220 на строк, що не перевищує один рік, які можуть бути вільно реалізовані в будь який момент (крім інвестицій, які є еквівалентами грошових коштів), а грошові кошти та їх еквіваленти знаходяться в окремих статтях, для яких передбачені рядки в 230, 240 балансу. Рядок 230 передбачає відображення грошових коштів та їх еквівалентів в національній валюті, а рядок 240 – відображення грошових коштів та їх ек-

вівалентів в іноземній валюті, що вказує на необхідність відкриття в Плані рахунків додаткового субрахунку "Еквіваленти грошових коштів в іноземній валюті". Також, згідно з Правилами здійснення депозитних операцій для банківських депозитів, затвердженими постановою Правління НБУ від 30.06.98 р. № 250, ощадні сертифікати можуть випускатись в іноземній валюті, що ще раз підкреслює необхідність відкриття відповідного валютного субрахунку для обліку еквівалентів грошових коштів.

Згідно П(С)БО 4 "Звіт про рух грошових коштів" в розділі 2 Звіту про рух грошових коштів прями фінансові інвестиції при вибутті відображаються в статті "Реалізація фінансових інвестицій" рядок 180, а при придбанні – в статті "Придбання фінансових інвестицій" рядок 240, де вказано, що еквіваленти грошових коштів в цих статтях не відображаються. Для грошових коштів і їх еквівалентів передбачена окрема стаття "Залишок коштів на початок року" рядок 410 та стаття "Залишок коштів на кінець року" рядок 430. Це свідчить про те, що еквіваленти грошових коштів не повинні відображатись в Плані рахунків на рахунку 35 "Поточні фінансові інвестиції", тому що вони мають свої особливості та не можуть узагальнюватись у складі поточних фінансових інвестицій, для них потрібно відкрити окремий рахунок 32 "Еквіваленти грошових коштів". В Примітках до річної фінансової звітності поточні фінансові інвестиції відображаються в IV розділі "Фінансові інвестиції", а грошові кошти і їх еквіваленти – в VI розділі "Грошові кошти", що ще раз підтверджує необхідність внесення змін в діючий План рахунків.

<b>План рахунків</b> Поточні фінансові інвестиції <b>35 "Поточні фінансові інвестиції"</b> <i>Без субрахунку (за видами фінансових інвестицій)</i>	<b>Баланс</b> Розділ II Оборотні активи Поточні фінансові інвестиції код рядка 220 <b>Рахунок 35</b>	<b>Звіт про рух грошових коштів</b> Розділ II Рух коштів у результаті інвест. діяльності Реалізація фінансових інвестицій (код рядка 180) Зміни за статтями Балансу 040, 045, 220 Придбання фінансових інвестицій (код рядка 240) Зміни за статтями Балансу 040, 045, 220	<b>Примітки до річної фінансової звітності</b> Розділ IV Фінансові інвестиції Поточні фінансові інвестиції Рядок 240 по графі 5 дорівнює рядку 220 Балансу на кінець року.
Грошові кошти 30 "Каса" Субрахунки 301, 302 31 "Рахунки в банках" Субрахунки 311, 312, 313, 314 <b>32 «Еквіваленти грошових коштів»</b> <b>Субрахунки 321, 322</b> 33 "Інші кошти" Субрахунки 331, 332, 333, 334	Грошові кошти та їх еквіваленти в національній валюті код рядка 230 Субрахунки 301, 311, 313, <b>321</b> , 333 В іноземній валюті код рядка 240 Субрахунки 302, 312, 314, <b>322</b> , 334	Розділ III Рух коштів у результаті фінансової діяльності Залишок коштів на початок року код рядка 420 Рядки Балансу 230 та 240	Розділ VI "Грошові кошти" Рядок 690 повинен співпадати з сумою по рядках 230, 240 Балансу на кінець року, а також рядку 430 форми 3 по графі 3

\* Зміни визначені жирним курсивом

**Рис. 2. Рекомендована система рахунків з обліку грошових коштів та їх еквівалентів, поточних фінансових інвестицій, їх відображення в фінансовій звітності**

Потребує уточнень рахунок 35 "Поточні фінансові інвестиції". Як зазначалось раніше еквіваленти грошових коштів повинні бути відображені окремо від поточних фінансових інвестицій. Тому ми пропонуємо відкрити окремий рахунок 32 "Еквіваленти грошових коштів". Відповідно еквіваленти грошових коштів можуть бути як в національній так і в іноземній валютах, тому до рахунку 32 слід відкрити субрахунок 321 "Еквіваленти грошових коштів в національній валюті" та субрахунок 352 "Еквіваленти грошових коштів в іноземній валюті". У зв'язку з цими змінами на рахунку 35 поточні фінансові інвестиції будуть відображені за видами фінансових інвестицій.

**Висновки.** Відображення еквівалентів грошових коштів за наведеними критеріями в обліковій політиці підприємства полегшить методику їх визнання. Чітке теоретичне розмежування фінансових інвестицій на поточні і еквіваленти грошових коштів, а також уточнення плану рахунків,

щодо їх обліку дозволить об'єктивно відображати цю економічну категорію на рахунках і в фінансовій звітності.

Підприємствам слід здійснювати інвестиції в еквіваленти грошових коштів для отримання стабільного прибутку і захисту від знецінення грошових коштів під впливом часу та інфляційних процесів.

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Бабіч В.В., Сагова С.В. Фінансовий облік (облік активів): Навч. посіб. – К.: КНЕУ, 2006. – 282 с.
2. Бутинець Ф.Ф., Малуґа Н.М. Бухгалтерський облік: облікова політика і план рахунків, стандарти і кореспонденція рахунків, звітність. Навч. посібн. / За ред. проф. Ф.Ф. Бутинця; 3-є вид., перероб. і доп. – Житомир: ПП "Рута", 2001. – 512 с.
3. Бухгалтерський облік в Україні. Від теорії до практики: У 2 т. / За ред. А.М. Коваленко. – Дніпропетровськ: ВКК "Баланс-Клуб", 2007. – Т. 2. – 440 с. – Рос. мовою.
4. Бухгалтерський облік: Навч. посіб. / За заг. ред. Ю.А. Вериги. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 396 с.
5. Бухгалтерський облік в Україні. Навч. посібник. / За ред. Р.Л. Хом'яка, В.І. Лемішовського. – 5-те вид., доп. і перероб. – Львів: Національний університет "Львівська політехніка" (Інформаційно-видавничий центр "ІНТЕЛЕКТ+" Інститут післядипломної освіти), "Інтелект-Захід", 2006. – 1008 с.
6. Волкова І.А. Фінансовий облік-1: Навч. посіб. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 228 с.
7. Уманців Галина, Лисенко Ольга. Що таке фінансові інвестиції, їх види, класифікація та первісна оцінка // Дт-Кт. – 2001. – № 23. – С. 18–21.
8. Журавель Г.П., Клевець В.Б., Хомин П.Я. Облікова політика підприємства в ринкових умовах: Навч. посіб. – К.: "Видавничий дім "Професіонал", 2009. – 320 с.
9. Згурський О. Актуально про облікову політику – К.: ПП "Грета", 2008. – 214 с.
10. Клевець В.Б. Облікова політика: Монографія. – Тернопіль: Економічна думка, 2007. – 313 с.
11. Кобилянська О.І. Фінансовий облік: Навч. посіб. – 2-ге вид., випр. і доп. – К.: Знання, 2007. – 471 с. – (Вища освіта ХХІ століття).
12. Корягін М., Височан О. Актуальні питання визнання та обліку еквівалентів грошових коштів в Україні // Бухгалтерський облік і аудит. – 2006. – № 2. – С. 27–34.
13. Косміна Р.М. Бухгалтерський (фінансовий) облік: Навч. посіб. / За ред. Ю.Д. Чацькіса. – К.: Вища шк., 2008. – 255 с.: іл.
14. Ларсон Керміт Д., Уайльд Джон Дж., Чіаппетта Бар бара. Основні принципи бухгалтерського обліку / У 2 томах. Пер. з англ.; За наук. ред. Л.В. Григораш, Т.В. Герасимової. – Дніпропетровськ: Баланс Бізнес Букс, 2007. – 1336 с.
15. Нашкерська Г.В. Фінансовий облік: Навч. посіб. – К.: Кондор, 2009. – 503 с.
16. Організація бухгалтерського обліку. Навч. посіб. / За ред. В.С. Леня – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 696 с.
17. Організація бухгалтерського обліку. Підручник для студентів спеціальності "Облік і аудит" вищ. навч. закл. / За ред. проф. Ф.Ф. Бутинця. – 3-тє вид., доп. і перероб. – Житомир: ПП "Рута", 2002. – 592 с.